

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: FØLELSER

ARTIKLER OG INNLEGG

CARL OLOF ROSENIUS (1816–1868)
EN SAMTALE OM EKTESKAPET, DEL 4

MÅNEDENS SALME
FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

- 11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
- 12. SUNDAG I TREEININGSTIDA
- 13. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
VINGARDSSUNDAGEN /
- 14. SUNDAG I TREEININGSTIDA
- 15. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

FØLELSER

Hvilken rolle spiller følelsene når vi skal gjøre oss opp en mening eller ta en avgjørelse? Jeg tilhører nok en tradisjon som har nedvurdert følelsene som informanter i teologisk refleksjon. Både troen og moralen var altfor viktig til at de skulle bestemmes av noe såpass ustabil som følelser. Det har vært, ikke minst i akademia, et mål å prøve argumentasjonen uten å bli påvirket av følelser og fordommer. Men er det realistisk? Og er det egentlig ønskelig?

Det finnes mye forskning som tilsier at vi styrer mer av følelser enn av langsiktige og kalkulererte planer. Er det mulig å tenke seg at det samme gjaldt for Jesus? Mange av de viktigste fortellingene i evangeliene har betydelige emosjonelle komponenter, der også Jesus blir beveget eller sint, fylt av medfølelse, glede eller angst. Disse følelsene fører til handling eller tale. Jeg liker å tenke meg at Jesus i stor grad lyttet til og handlet ut fra sine følelser.

Der er i dag ingen skam å vise følelser offentlig; tvert imot har det vært et merkbart emosjonelt oppsving i vestlig kultur der en rekke følelsesuttrykk er blitt verdsatt og oppmuntret i stadig sterkere grad. Man blir hyllet i pressen for å gråte på TV. Noe av denne tendensen har hentet næring fra et ideal om å leve autentisk og nær seg selv. Både terapi og sjelesorg har i mange utgaver støttet og oppmuntret en slik anerkjennelse av følelser og en oppmerksomhet om betydningen av følelsesbevissthet. Dette idealet har ikke alltid vært der. Inderlighet og lidenskapelighet har hatt vekslende kår i vekslende tider og kulturer.

Evangeliene i Det nye testamentet er ikke skrevet inn i en følelseskultur. Tvert imot er det

grunnlag for å hevde at det var andre idealer som preget både den greske antikken og Jesu jødiske samtid. Tradisjonen fra Sokrates av framelsket en rasjonell og stoisk tilnærming til livet og døden, noe som også gjenspeiles i måten han tømte giftbegeret på. En jødisk rabbitradisjon var også fremmed for at følelser som angst, inderlig medfølelse eller sinne skulle vises fram. Det er disse kulturene som danner den viktigste bakgrunnen for evangeliene i Det nye testamentet. Desto mer interessant er det at evangelistene tegner bilder av en Mester med et sterkt og variert følelsesliv.

Tro, liv og følelser er tett forbundet. De fleste transformerende prosesser og hendelser jeg har erfart eller bevitnet har vært utløst eller ledsaget

av følelser. Den britiske baptistpredikanten Charles Spurgeon (1834–1892) uttrykte det slik: ”Den klasse mennesker som krever en logisk begrunnelse, utgjør en liten del sammenliknet med

... interessant er det at evangelistene tegner bilder av en Mester med et sterkt og variert følelsesliv.

alle dem en må overbevise rent følelsesmessig. Her fordres det ikke i første rekke logiske resonnementer, men mer av hjertets argumenter, som ikke er annet enn en logikk som er kommet i brann.” I dette nummeret har Egil Sjaastad skrevet en artikkel om Rosenius og hans bidrag til en nyorientering av den pietistiske arven i Sverige. Pietismen har i mange utgaver lagt stor vekt på følelsenes betydning i det kristne livet. Følelser sier ikke alltid sannheten om årsaksammenhenger i livet. Men de sier alltid noe sant om hvordan jeg har det akkurat nå. Det er det verd å lytte til.

SJUR ISAKSEN
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

CARL OLOF ROSENIUS (1816–1868)

REFLEKSJONER VED ET 200-ÅRSJUBILEUM MED SÆRLIG ADRESSE TIL PRESTER OG FORKYNNERE

AV EGIL SJAASTAD, DOSENT VED FJELLHAUG INTERNASJONALE HØGSKOLE
ESJAASTAD@FJELLHAUG.NO

LINA SANDELLS MINNEDIKT

En av de mest markante kvinnene i nordisk kirkeliv gjennom tidene er Lina Sandell (1832–1903). Hun var en yngre samtidig av Carl Olof Rosenius og var helt fra ungdomsårene barn av den rosenianske vekkelsen. Hun ble ansatt i Evangeliska Fosterlandsstiftelsen i 1861 som redaktør og skribent. I Stockholm ble hun en nær venn av Rosenius, og i 1860-årene hørte hun ham preke flere ganger for uken. Rosenius' blad, *Pietisten*, kjente hun før hun kom til Stockholm. Hennes far var prest og preget av herrnhutismen. Unge Lina var mye syk; hun oppholdt seg som barn derfor ofte på fars arbeidsrom. Hun samtalte med ham om åndelige spørsmål og ble i 18–20-årsalderen sekretær for ham. De leste *Pietisten*, trolig helt fra de første numrene kom i 1842.

Vi vil her la Lina Sandell være døren inn til Rosenius' liv, budskap og betydning. Hun var medforfatter til den første Rosenius-biografien som ble skrevet kort tid etter hans død (i 1868). Da skrev hun også et langt diktverk om ham. Her lot hun en ung prest få skildre hvordan Rosenius hadde hjulpet ham. Presten hadde begynt sin gjerning med en tydelig profil. Han kjempet både mot rasjonalismen og mot "nyevangelismen" (en betegnelse mange etter hvert brukte om rosenianismen). Men ved å lese *Pietisten* kom han til en ny "besinning".

Nitisk mot den nya läran stod jag där så stolt
och stark,
en ortodoxiens kämpe på förnuftets frusna
mark.
Men hvad under, Herren fann mig, bragte
mig till korsets fot,
med ett blad af "Pietisten" han mig fångat i
sin not!

Några ord ur Romarbrevet med förklaringen
derav
väckte mig till ny besinning på hvad Gud med
Sonen gav,
när det heter: Genom honom vi förlikningen
nu fått,
*allt är botat i den ene – allt är genom honom
godt!*

I perioden fra 1860–1866 gjennomgikk nemlig Rosenius Romerbrevet i *Pietisten*. Da fikk den unge skeptiske presten merke det rosenianske pulsslaget. Han opplevde det som å bli fanget i Guds "not".

LESERMILJØENE I NORRLAND

I samtidens Sverige var det likevel ikke ortodoksien, men pietismen som preget store deler av det kristne lekfolket. Det gjaldt ikke minst i Norrland. Lina Sandell visste dette meget godt. Hun kjente Rosenius' bakgrunn. Også *hans* far var kjent som en vekkelsesprest. Han, Anders Rosenius, ble tydeligvis et uromoment. Han ble stadig omplassert. Men dermed grep vekkelsen om seg. Anders Rosenius var et barn av det såkalte nyleseriet i Nord-Sverige. Det hadde fra begynnelsen av 1800-tallet slått igjennom i menighetene i og omkring Luleå, Piteå og Umeå.

Bakgrunnen er følgende: I Norrland var ikke den kirkelige betjeningen så enkel. Allerede på 1600-tallet var det tradisjon for at folk kom sammen i grisgrendte strøk til "byaböner" – uten prest. Her var det oppbyggelsesbøker og salmesang som gjaldt. Dette ble akseptert også etter at konventikkelpakaten ble innført (i Sverige fra år 1726). Men denne virksomheten var i et grenseland.

Rundt 1805 skjedde det en Luther-renessanse

i disse lesermiljøene. Kirkepostillen og galaterbrevskommentaren ble hovedbøker. Sjelesørgere uten teologisk utdanning dro på oppfordring ut for å ”forelese” Luther på ”byabönene”. Samtidig slo herrnhutiske sanger igjennom via sangboken *Sions Sanger*. Det mange opplevde som ”tung” pietisme, ble nå avløst av lyse og frigjørende toner.

En av disse ”leserne” var Maja Lisa Søderlund. Hun fikk stor betydning for presten Anders Rosenius’ sønn, Carl Olof, især da han gikk på gymnaset i Hernösand. Carl Olof begynte selv å ”lese” og vitne om evangeliet i små samlinger. Som prestesønn lå det i luften at han etter hvert burde dra til Uppsala for å studere teologi. Men Rosenius var (som Lina Sandell) ikke helsesterk. Han slet i denne tiden med tendens til depresjon, utmattelse og også med tvil og anfektelse.

METODISTEN SCOTT – VEIRYDDER FOR ROSENIUS

Nå kom han i kontakt med metodisten Georg Scott (1804–1874). Scott var fra Edinburg og var satt til et kirkelig arbeid blant engelskmenn i Stockholm. Han var en vekkelsens mann som ønsket å bygge opp en virksomhet som kunne bli et slags samlingspunkt også for ”de innfødte”. Etter å ha hjulpet Rosenius i en tvilskrise skjønte han at den unge norrlendingen hadde forkynner-gave. Rosenius var da allerede innstilt på å avbryte teologistudiet; han så ikke for seg en karriere som prest.

Tidlig i 1842 startet Scott månedsmagasinet Pietisten. Men arbeidsforholdene ble etter hvert utålelige for ham. Han ble forfulgt både av flere aviser og av mobben. Før han flyktet fra landet, sørget han for at unge Rosenius, med sin inderlige gudstro og åndelige innsikt, fikk ansvaret for Pietisten. Formelt sett ble Rosenius ansatt i *The Foreign Evangelical Society* i New York. Derfra fikk han økonomisk støtte.

Sammen med en omfattende reisevirksomhet i og utenfor Stockholm ble han nå framfor alt *skribenten*. Den 26 år gamle norrlendingen hadde bevart sin forankring i nyleseriet/”Luther-leseriet”. Hans forkynnelse hadde derfor en annen klang enn Wesley-disippelen Scotts. Fra nå av ble

Rosenius mer og mer vekkelsens samlende kraft og store sjelesørgere. Men han brant for flere av Scotts ideer, bl.a. for misjonssaken og siden for flere diakonale tiltak. Han ble også redaktør for den nyopprettede *Missionstidningen*. Her avspeiles en mer ukjent side ved Rosenius.

Alt dette visste og beskrev Lina Sandell. Hun gledet seg over den enorme framgang som Pietisten fikk, især i 1850-årene. Etter hvert hadde bladet 7000 abonnenter. Da nådde Rosenius lenger ut enn noen svensk avis med månedsbladet ”sitt”.

ROSENIUS' TEOLOGISKE PROFIL

I skrift og tale hadde Rosenius et tydelig – om enn indirekte – oppgjør med en gammelpietistisk forkynnelse. Han hadde sett at den skapte ”trellesinn”. Mange slet med ”å få til” sin kristendom. Inn i denne situasjonen ble Luthers skjelning mellom lov og evangelium selve svaret. Rosenius la vekt på arvesyndslæren og konkretiserte ofte meget treffende hvordan synden ytrer seg, endatil under en from overflate. Så malte han Kristus for leseren, det fullkomne forsoningsverk ved Ham, et verk som løser syndere fra alle krav om gjerninger, som setter dem fri fra syndens skyld og fra Guds rettmessige fordømmelse. I møte med pietismens ”nådens ordning” (”saliggjørelsens orden” – stadiene på veien fra vantro til barnekåret hos Gud) løftet han fram ”nåden i Guds hjerte”. Der, i de objektive frelseskjennsgjerningene, ligger vår trøst. Til Kristus får vi ”klamre oss” midt i vår ”skrøpeligheit”. *Alt i Kristus* – det var hans budskap. Vi får komme som vi er.

Lina Sandell skildrer i sitt minne-dikt med levende farger hvordan tusenvis av mennesker i Sverige hadde nådd fram til en glad kristen bekjennelse gjennom Rosenius og hans Pietisten:

Dock, om nu vi skulle vandra spörjande
ibland vårt folk:
”Hvem har Herren här bland eder brukat til
sin viljas tolk?
Hvem har framför många andra framlagt nå-
dens lära klar?”
skulle tusen röster svara: ”Vår Rosenius det var!”

Så lar hun en eldre fattig mann i en ”låg stuga”

fortelle om sitt møte med den rosenianske forkynnelsen:

”Hvaraf denna frid, du gamle,” spørja vi med undran stor.

”Jo, på Herren Jesus Kristus, trots all skröplighet, jag tror.

Syndabördan nu ej längre hvilat på min krökta rygg,

Gud har kastat den på Kristus, därför är jag fri och trygg.

Länge nog jag gått och suckat under Moses tunga stav,

sökande med egna krafter lyfta samvetsbördan av.

Men den blef blott tyngre, tyngre, tills jag i en salig stund

höra fick det dyra ordet om ett evigt fridsförbund.”

”Fridsförbundet” – den fredspakten Gud selv har opprettet ved Kristi kors (Ef 2,16) – ble trøsten for sjelene når uroen over egen syndighet brøt fram. Og den pakten er evig, for den oppstandne Kristus er vår øversteprest hos Gud til evig tid (Hebr 7–9).

ROSENIUS, VERDENSRETTFERDIG- GJØRELSESLÆREN OG ANTINOMISMEN

Rosenius måtte stadig avgrense seg fra tilhengere og venner som gikk over streken til verdensrettferdiggjørelseslæren. Sangeren Oscar Ahnfelt var en av dem. Han kunne syngre: ”Verden i Kristus rettferdig er vorden.” Rosenius hadde sansen for poenget, at rettferdiggjørelsen så å si ligger klar hos Gud. Kristus er oppstått til vår rettferdiggjørelse (Rom 4,25). Men vi skal vokte oss for talemåter som ikke motsvarer NTs, mente han. I NT omtales rettferdiggjørelsen alltid sammen med troen. Uten troen på Jesus, er vi ikke Guds barn.

Temaet *å være død for loven* sto sentralt hos Rosenius. Men dette innebærer ikke antinomisme. Gud bruker fortsatt loven. Han kler av oss vår egen fromhet og viser oss stadig vårt behov for Kristus. Slik bevarer han oss i nåden. Og for ”nådens barn” er loven den forpliktende veiledningen for hverdagslivet.

DEN ”ANFEKTEDE” OG DEN ”EGENRETTFERDIGE”

Lina Sandell tolket ofte Rosenius’ budskap med helt personlige ord. Unik er en sang som utfolder hennes evangeliske dogmatikk. Den underbygger hennes posisjon som rosenianismens sanger nr. 1:

Det er meg openberra at eg eig barnerett,
for Gud med meg i Kristus er forsona.

Og eg som har meg gremma og aldri skjøna
rett

kor eg i dommen skulle verta skona.

Eg som i all mi betring, mi tru og gudleg sed,
mi gjerning og min lydnad fann aldri hjarte-
fred,

eg er no alt i Jesus Kristus salig!

Rosenius var klar over at ikke alle hadde en slik selverkjennelse som Lina Sandell. Noen lever i *egenrettferdighet*. Ja, egenrettferdigheten ligger oss alle i kjøtt og blod. Gud må føre oss dit at vi mister trøsten i ”vår egen kristendom”. Han ”bryter ned de falske grunner som mange ennå hviler på”. En ”dødsprosess” er nødvendig, en vekkelseserfaring a la den som avspeiles i Rom 7.

Dermed er det også hos Rosenius en ”saliggjørelsens orden”. En viss sjelegranskende tendens har da også fulgt det rosenianske strømdraget. Spørsmålet om en har erfart denne ”dødsprosessen” på riktig måte, kan være slitsomt å streve med. Rosenius var selv klar over denne bivirkningen av vekkelsen. Da tok han ofte fram de lyse fargene i sjelesorgen. For Gud spør ikke etter et bestemt kvantum av anger før vi kan tro nåden:

Stanna och vakna! Tänk vad du äger,

ej i dig själv, men i Frälsaren kär!

Ren och rättfärdig, himmelen värdig,

ej i dig själv, men i honom du är.

SAKRAMENTENE

Lutherske vekkelseskirke har ofte blitt beskyldt for ikke å la sakramentene komme til sin rett. I Rosenius’ tilfelle er dette ikke uten videre riktig. Han kunne trekke inn dåpen i trøsteforkynnelsen, endatil i sangene sine:

Fastän du ej kan känna och se det,

fast du är syndig och skröplig, likväl:

Kristus har köpt dig,

tvagit och döpt dig,
bär och bevarar ock ännu din själ.
(Fra sängen *Ängsliga hjärta*)

Den eiendom som kjøptes med Jesu Kristi
blod
Fikk innsegl da jeg døptes, kun den er fast og
god.
(Fra sängen *På nåden i Guds hjerte*)

BRYTE MED KIRKEN?

I vekkelseskretser fikk også baptismen et visst nedslag. Og religionsfriheten var i ferd med å vinne gehør i landet. Noen brøt ut og dannet frikirker. Men noen ville også bryte ut for å danne lutherske frimenigheter. Sangeren Ahnfelt prøvde å kopiere den norske presten Lammers. Begge startet frimenigheter og fikk noen tilhengere. Men begge ga også etterhvert Rosenius rett: Vekkelsens fokus må ikke være på kirkeordnings-spørsmål. Rosenius råd til dem begge synes å ha vært: Vær en vekkerrøst innen kirken; forkynn evangeliet; la de "døde ben" få liv; forkynn slik at mennesker blir født på ny og søker sammen i en kristen virksomhet. Ikke problematiser kirke-medlemskapet for dem. Vekkelsens budskap er jo i pakt med kirkens bekjennelse. Kirken i egentlig forstand er uansett ikke identisk med en organisert størrelse.

Rosenius ble aldri så lavkirkelig i sin embets-tenkning som f.eks. vår egen Ludvig Hope. Han fastholdt hele livet at prestene i statskirken inne-hadde en tjeneste med Ordet *forskjellig* fra hans egen. Han dro forøvrig aldri ut på prekenferd uten å være kalt til det. Men han definerte sin forkynnelse som en funksjon av det allmenne prestedømme.

Hva han ville ha sagt i dagens svenske (og norske) kirkesituasjon, kan ingen si med sikkerhet.

ROSENIUS I NORGE

I Norge kom innflytelsen fra Rosenius primært via opptrykk av stoff fra Pietisten. Den store *Hus-andaktsboken* og boken *Veiledning til fred* (begge oversatt og promotert av prester på 1870–80-

tallet) fikk en formidabel spredning. Så kom bok etter bok. Alle hadde det felles at de inneholdt artikler fra Pietisten.

Etterhvert kom *Skrifter i samling*. Her gjennomgås Guds ti bud og nådemidlene, Fadervår osv. Hundrevis av forkynnere i lekmannsbevegelsen, især i den radikale delen av den, ble grunnleggende preget av Rosenius. Det samme gjaldt mange prester og – for ikke å glemme – mange sangforfattere. Vekkelser skaper sang, og Lina Sandells sanger slo igjennom med stor kraft i hele Norden. Misjonsfolk over 60 år har "O Jesus, åpne du mitt øye at jeg må se hvor rik jeg er" i ryggmargen. Og den som foreslår "Bred dina vida vingar", får i de samme miljøene alltid nikk som respons. Hos oss finner vi i tillegg forfattere som Frikirkens Sigvard Engeseth med "Ser du deg svart og urein", Jesper Krogedal med "Kor stort min Gud at eg ditt barn får vera" og Leonard Gudmundsen med "Å for et under at Gud her meg kjær". Gleden over rikdommen i Kristus er en grunntone i sangene.

ENSIDIG FORKYNNELSE?

Anklagen om ensidighet og manglende vekt på helliggjørelse lød også i Norge – især fra haugiansk hold. Skarpe ord falt. I 1898 ble en Rosenius-bok utgitt nettopp for å imøtegå anklagen om ensidighet.

Rosenius selv spilte på et betydelig bredere register enn noen av de senere rosenianerne. Rettferdigjørelsen var hovedartikkelen, men helliggjørelsen tematiseres ofte – med fokus hverdagens plikter og hjertelivet. Selv uttrykte han forholdet mellom helliggjørelse og retteferdiggjørelse i følgende sitat. Det skal få avslutte disse ordene ved 200-årsjubileet:

Jeg ville så inderlig gjerne at mitt kristenliv skulle være fullkomment, og jeg har bedt Gud mer om dette enn om noe annet. Men gjelder det min salighet, da sier jeg så: Jeg vil ikke ha noen annen rettferdighet enn min Herre Jesu Kristi rettferdighet. Holder ikke min kristendom prøven, så holder min Herre Kristus.

EN SAMTALE OM EKTESKAPET, DEL 4

AV HARALD HAUGE OG HARALD HEGSTAD
 HARALD@ROROSKIRKE.NO / HARALD.HEGSTAD@MF.NO

Kjære Harald Hauge

Jeg er glad for at du i ditt siste brev bekrefter mine antakelser om at det finnes en god del ”common ground” mellom oss. Det er viktig å utvikle og bekrefte denne, ikke bare fokusere på det som skiller. Enigheten inkluderer bl.a. at ekteskapet er for to personer som lover å leve sammen i et livslangt gjensidig forhold. Det vi først og fremst er uenig om, er om disse to personer må være av ulikt kjønn.

Jeg synes det er viktig å understreke at denne type enighet faktisk finnes mellom kirkelige aktører som diskuterer ekteskapet. Av noen blir jo innføringen av likekjønnet vigsel gjerne framstilt som den fullstendige oppløsning av seksualmoralen. Når dette er tillatt, blir alt tillatt – og polygami og andre seksuelle varianter følger nærmest med tvingende logisk nødvendighet. I virkeligheten handler dette om innføring av moralske krav hentet fra ekteskapet mellom mann og kvinne på et område der slike normer tidligere ikke har vært gjort gjeldende. Slik sett kan si at det handler om mer moral, ikke mindre. At det ikke dreier seg om en diskusjon der moral står mot umoral, men om ulike moralske posisjoner, gjør den ikke mindre vesentlig – snarere tvert imot.

Du har et godt poeng når du peker på at ekteskapsforståelsen har endret seg en god del gjennom historien, også i kristen sammenheng. Uten å være noen ekspert på ekteskapets historie mener jeg nok likevel at du overdriver utviklingen og variasjonen i den kristne ekteskapsforståelsen. F.eks. er tanken om at et ekteskap inngås frivillig, alltid vært en forutsetning. Det kommer jo bl.a. til uttrykk i spørsmålet til brudefolkene i vigselsturgien: De må faktisk begge aktivt svare ”ja”.

At dette ofte bare har vært proforma, og at brudefolkene i realiteten ikke alltid har hatt så mye de skulle ha sagt, endrer ikke denne prinsipielle forståelsen. Her må vi også skille mellom hva som faktisk konstituerer ekteskapet, og det som er kvaliteter vi mener bør prege det. F.eks. mener vel både du og jeg at likestilling – og ikke ensidig underordning – bør prege et ekteskap. Det betyr vel ikke at vi dermed anser ekteskap der man praktiserer en mer bokstavelig forståelse av de nytestamentlige hustavlene, for mindreverdige ekteskap.

Selv om lista over det vi kan være enige om, er lang, gjenstår altså et vesentlig punkt når det gjelder hva som gjør et ekteskap til et ekteskap, nemlig spørsmålet om partenes kjønn. For meg er det et vesentlig punkt, men ikke på samme måte for deg. For meg har dette sammenheng med et annet spørsmål som vi har berørt tidligere, nemlig sammenhengen mellom ekteskap og forplantning. Igjen vil jeg peke på at ekteskapet historisk sett har vært en måte å regulere familieliv og forplantning på. Å løsrive ekteskapet fra det biologiske faktum som ligger i forskjellen mellom mann og kvinne som basis for menneskelig forplantning, er for meg derfor ingen liten sak. Og som jeg påpekte i mitt forrige brev: Forplantnings- og familieelementet kommer jo så å si inn bakveien likevel, gjennom den kobling som ekteskapsloven gjør.

Når du sier at medmor-begrepet ikke er ”innført for å skape forvirring om biologiske realiteter”, mener jeg det er nettopp det som skjer når man samtidig avskaffer muligheten for å ha en far, slik det heter i barnelovens § 4a: ”Eit barn kan ikkje ha både ein far og ei medmor.” Selv om dette er ment som et juridisk utsagn, er det med å forme også de kulturelle realiteter. Jeg er glad

for at du bekrefter at dette er noe vi som kirke bør snakke mer – og bedre – om. Kanskje kan samtalen om disse tingene komme inn i et mer konstruktivt spor når dette ikke lenger bare er argumenter i striden om likekjønnet vigsel skal innføres eller ikke, der den ene part kanskje har forsøkt å bagatellisere saken, mens den andre kanskje har forsøkt å forstørre den.

Siden vi skrev våre forrige brev, er forslaget til ny liturgi for vigsel av likekjønnede par blitt offentliggjort. Det er nå sendt ut på høring og skal endelig behandles på Kirkemøtet i januar neste år. Å se de to liturgiene side om side understreker for meg de problemer med vigsel av likekjønnede, som jeg pekte på allerede i mitt første brev. Liturgiforslaget følger i stor grad den nåværende liturgi for vigsel av mann og kvinne, men med de nødvendige endringer der eksplisitte henvisninger til mann/kvinne-forholdet er tatt ut.

Men på ett punkt er forskjellen etter mitt skjønn relativt dramatisk, nemlig når det gjelder de innledende obligatoriske skriftlesningene. I den nåværende liturgien leser man her ordene i 1 Mos 1,27–28a og Matt 19,4–6, som begge tjener til å forankre ekteskapet teologisk i tanken om Guds innstiftelse. I forslaget til ny liturgi er det av naturlige grunner ikke mulig å bruke disse tekstene, og de er derfor erstattet med to andre tekster: Salme 36,6–10 som sier noe om Guds miskunn og trofasthet, og 1 Joh 4,7–12 som sier noe om Guds kjærlighet til oss og vår kjærlighet til hverandre. Ingen av disse tekstene handler imidlertid om ekteskapet – langt mindre om ekteskap mellom likekjønnede. Tekstene mangler dermed den funksjon som tekstene i den gamle liturgien har, nemlig å gi en bibelsk begrunnelse for den handling som skal gjennomføres.

Denne manglende mulighet for å gi en bibelsk begrunnelse er for meg i seg selv et argument mot kirkelig vigsel av likekjønnede. Hvis kirken ikke har noe bibelsk mandat, men bare legger statens ekteskapsforståelse til grunn, hvorfor kan den ikke da like gjerne overlate til staten å ta ansvar for ekteskapsinngåelsen? Men denne (uunnngåelige) mangelen ved den nye liturgien er også en grunn til at jeg helst ser at den gamle liturgien blir brukt når det er mann og kvinne som gifter

seg. Hvorfor skal man svekke den teologiske begrunnelse for deres ekteskap ved å bruke en liturgi som ikke viser til tekster som faktisk omtaler ekteskapet mellom mann og kvinne som villet og innstiftet av Gud?

Nå er jeg klar over at du kanskje ikke er enig med meg i at likekjønnet ekteskap mangler bibelsk begrunnelse, om enn ikke av samme direkte karakter som for ekteskap mellom mann og kvinne. Du har tidligere vist til utredningen ”Sammen”, som tar utgangspunkt i et bibelord som 1 Mos 2,18: ”Det er ikke godt for mennesket å være alene,” og andre ord som understreker fellesskapets betydning i menneskelivet. Dette er imidlertid en helt annen bibelbruk enn det vi finner i den gamle ekteskapsliturgien der det som skal belegges, uttrykkes temmelig direkte i bibelteksten. I den bibelbruk som legges til grunn i ”Sammen”, er det en høyst indirekte sammenheng mellom teksten og det som søkes begrunnet. Generelle tekster om menneskelig fellesskap og kjærlighet kan knapt sies å være noe direkte bibelsk belegg for likekjønnet ekteskap.

Dette reiser store spørsmål om bibelsyn og bibeltolkning som rammen for denne brevvekslingen ikke tillater oss å gå dypt inn. Men det er likevel vanskelig helt å la være å berøre det ettersom det har spilt så stor rolle i debatten. Jeg synes riktignok at man på konservativt hold ofte har lagt for stor vekt på dette aspektet, og nærmest redusert hele debatten til et spørsmål om skriftsyn. Det er uttrykk for en slik reduksjon når en debattant uttrykte noe i retning av at ”saken handler ikke primært om de homofile, men om vår tillitt til Bibelen”. Et slikt utsagn er for meg ganske meningsløst: Naturligvis handler saken først og fremst om de homofile og hvordan kirken skal forholde seg til deres samliv og ekteskap. Spørsmålet om hvordan likekjønnede skal leve sine liv, må ikke gjøres til et spørsmål om bibeltroskap hos heterofile.

Samtidig impliserer saken også en rekke andre spørsmål, herunder hvordan man i en luthersk kirke argumenterer for læremessige standpunkt. Kanskje som en konsekvens av at den ene siden har overdrevet betydningen av bibelsynsspørsmålet, har den andre siden tonet det vel mye ned. Muligens kan vår samtale bidra til litt mer nyan-

serte refleksjoner også her? Jeg mener det er nødvendig. Den lutherske reformasjon sprang jo nettopp ut av erkjennelse av Bibelen som den øverste norm for kristen lære ("skriftprinsippet"). Og Luther nøyde seg ikke bare med å si at Bibelen måtte være den avgjørende normen, men han formulerte også prinsipper for hvordan den skal tolkes. Ett av disse var at bibeltekstene skal leses etter sin likefremme, historiske mening. Dette hevdet han for å avgrense seg mot de mange fantasifulle allegoriske bibellesningene som kirken i middelalderen hadde brukt for å begrunne både det ene og det andre. Hvis noe ikke har støtte i en likefrem lesning av bibeltekstene, kan det heller ikke anses å være begrunnet i Bibelen.

Spørsmålet er hvordan den form for bibeltolkning som legges til grunn i "Sammen", og som på sett og vis er videreført i bibelbruken i det nye liturgiforslaget, kan anses å være uttrykk for en luthersk skriftforståelse, eller om det avviker fra denne.

Selv om synet på Bibelen og dens rolle er et viktig teologisk tema, ikke minst for luthersk teologi, hører det ikke med blant de grunnleggende trossannheter og derfor ikke blant de kirkesplittende tema. Virkelig teologisk problematisk blir det først dersom en uforvarselig bibelbruk eller bibeltolkning får konsekvenser for læremessige spørsmål av mer sentral karakter. Frykten for at så skal skje, får ofte form av en slags teologisk "dominoteori": Når den første brikken faller (ekteskapsynet), så følger de andre med nødvendighet med. Slik sett kan man forstå innføringen av likekjønnet vigsel som begynnelsen på en mer omfattende læremessig utglidning der knapt noe punkt i kirkelæren lenger er fredet.

Selv har jeg ved ulike anledninger avvist en slik dominoteori og hevdet at det ikke er noen nødvendig sammenheng mellom å endre oppfatning i ett spørsmål og å endre det i et annet. Og man bør være forsiktig med å pådytte andre en konsekvenslogikk de ikke selv deler. Jeg har heller ikke noe generelt inntrykk av at de som forsvarer likekjønnet vigsel i Den norske kirke representerer noen generell "liberalteologisk bølge". Det gjelder også i forhold til deg: Selv om våre veier skil-

les i ekteskapsaken, oppfatter jeg f.eks. ikke at vi står så langt fra hverandre i mer dogmatiske spørsmål – selv om jeg nok oppfatter deg som hakket mer høykirkelig enn meg i kirkeforståelsen. Stemmer ikke det?

Mer kunne vært sagt både om dette og annet, men det får greie seg i denne omgang. Jeg ser fram til å høre fra deg igjen.

Med vennlig hilsen
Harald Hegstad

Kjære Harald Hegstad

I dag har jeg lyst til å starte i Misjonssambandet. Der vokste jeg opp, og der ble jeg godt kjent med og glad i Bibelen. Jeg lærte også noe om verdien av dedikert innsats og om hva brennende hjerter kan utrette. Dessuten vokste jeg opp blant synyngende og spillende og bedende mennesker. Alt dette bærer jeg med meg med glede.

Da jeg på et punkt likevel handlet om å vinke Sambandet farvel og bevege meg videre på oppdagelsesferd i det kirkelige landskapet, handlet det blant annet om en erkjennelse av at det ikke var nok å lese Bibelen for å finne gode svar – eller gode oppfølgerspørsmål – til vanskelige spørsmål. Kristen teologi er ikke bare skrifttolkning, det er også livstolkning. Og til livet hører flere dimensjoner enn bare tekst. Det kristne livet lar seg også informere av slikt som historie, sosiologi, naturvitenskap, kunst og kultur, samt våre kollektive og personlige erfaringer og refleksjoner.

Den teologi som springer ut av et slikt forsøksvis helhetlig syn på tilværelsen, kaller vi systematisk teologi. Jeg opplevde at på dette området hadde det radikale lekfolket på bedehuset mindre å tilby enn man kunne ønske seg. De var sterke på nyanser i den objektive forsoningslære, men jeg opplevde at for eksempel treenighetslæren var et felt som ikke ble utnyttet for hva det var verdt. Innenfor rammen av fri bønn, den bønneform

som dominerte på bedehuset, kunne gudstiltalen være temmelig tilfeldig med ”Far” i den ene halvsetningen og ”kjære Jesus” i den neste. Det var inderlig og ekte, men samtidig satte jeg også veldig pris på den relativt sett klarere måten å be på i Den norske kirkes liturgiske liv slik dette møtte meg i bl.a. Sjømannskirka.

For meg var det derfor en aha-opplevelse av de store da jeg etter hvert begynte å lese systematisk teologi på et noe høyere nivå og oppdaget at flere av de tenkerne jeg satte mest pris på, begynte nettopp i den trinitariske teologien. Jeg må med skam innrømme at jeg ikke har rukket å lese ditt siste bidrag til feltet ennå, så her og nå vil jeg måtte vise til andre eksempler. Da vil jeg trekke fram Robert Jenson og Wolfhart Pannenberg. Begge gjør det jeg har skissert her: De forsøker å samle tråder fra og underbygge framstillingen sin med perspektiver fra mange ulike kilder til innsikt, som supplement til Skrift og Tradisjon, og de begynner i læren om Den treenige Gud for så å utfolde resten av teologien med utgangspunkt i dette. Ja, de setter til og med av et helt førs-tebind i sine ST-er til selve gudslæren før de går videre til andre temata. Dette er en måte å gjøre teologi på (eller ”snakke kristen dialekt” på, som Jenson ville sagt) som jeg etter hvert har forstått har lang historie i kirka, særlig i østlig-ortodoks tradisjon, og som speiler at det dypest sett er theos (Gud) som er teo-logiens egentlige objekt.

Jeg har kommet tilbake til denne dreiningen noen ganger i løpet av samtalen vår. Alt liv speiler Guds liv. Det betyr at alt liv er sam-liv, for Gud er i seg selv fellesskap, en evig runddans av tre personer i én guddom. Det er nettopp det kjær-lighetsfylte fellesskapet mellom dem, det rommet som spennes ut og åpner seg opp mellom personene, som ifølge kristen tradisjon kalles Gud.

Når Samlivsutvalgets utredning ”Sammen” (2013) gjør 1 Mos 2,18 til sin nøkkeltekst, legger de opp til at treenighetslæren kan utnyttes som ressurs for samlivsetikken. Mennesket er skapt i Guds bilde. Det er skapt til relasjon: Til Gud, til skaperverket og til hverandre (samt til seg selv). Dette følger av at Gud selv er relasjon. Jeg leste nylig en fascinerende definisjon av ingenting, eller ”nothingness”, gitt av Alex Vilenkin: ”A

closed spherical spacetime of zero radius” (J. Holt: ”Why Does the World Exist?”: Liveright: 2012: s 50). Gud er ikke lukket inne i seg selv, Gud er ikke et punkt uten utstrekning, en monade som like gjerne kan falle tilbake i intet. Gud er relasjon. Derfor er vi også det, og derfor søker vi hele tiden sammen. Det at vi er relasjonelle vesener, speiler den Gud vi bekjenner.

Da jeg nevnte dette mulige innsteget til samlivsetikken i mitt første brev til deg, kommenterte du at du opplevde dette som noe ”luftig”. Du har også senere spurt et par ganger (tror jeg) om hva som eventuelt skulle skulle ekteskapet ut fra andre relasjoner, hva som gjør ekteskapet til noe annet enn et vennskap.

Mitt svar vil være: Ekteskapet er rett og slett en fortettet utgave av alle de andre relasjoner vi står i og beveger oss inn og ut av. Ekteskapet er et *mikrokosmos*, et sted der vennskap og selvutvikling og selvhengivelse og seksuell utfoldelse og alle de andre sidene av oss som vi lever i og er i, finner sin forankring. I et kirkesamfunn som vårt, hvor ordensfellesskap ikke finnes som parallell struktur, får ekteskapet en særlig betydning som det sted hvor dagliglivet leves midt i Guds sakramentale virkelighet.

Dette er en måte å snakke om samliv på som står godt til det bibelske fortellingsuniverset. Det er imidlertid ikke det samme som å si at det kan leses direkte ut av Bibelen at dette er en virkelighet som også to av samme kjønn kan ta del i. I Bibelen er vekten særlig på det som har med forplantning å gjøre, et motiv som er videreutviklet innen naturretten. Vi har tidligere kommet til en form for enighet om at dette er et viktig perspektiv, men at det ikke kan anses for å være uttømmende når vi skal beskrive ekteskapets funksjon. Det krever en viss porsjon dristighet og kreativitet å lese Bibelen på nytt for å finne andre motiver som kan favne enda videre, og som kan leses som primærtekster om samliv i kirkas ekteskapsliturgi. Men det er fullt mulig, noe blant annet samtalen våre om 1 Mos 2,18 vel har vist.

Mens vi har skrevet til hverandre, har Kirkerådet fått til behandling et forslag til ny og inkluderende vigselsturgi. I denne liturgien er det nettopp det grepet jeg skisserer, som er tatt: Tekstene som knytter ekteskapet primært til kjønns-

polaritet og forplantning, er flyttet fra primærlesningenes plass til det videre lista over tekster som kan leses for å si noe om samliv. I stedet er det foreslått at det skal leses tekster som omhandler kjærlighet og hengivelse og trofasthet i *videre forståelse*, som faste lesetekster. Jeg vil mene at dette gir god mening: Ekteskapet er et fortettet uttrykk for nettopp disse sidene av menneskelivet. Så *kan man* fortsatt lese om slektens videreføring (1 Mos 1) eller skilsmisse (Matt 19), om man vil.

Nå er det mye vi kunne sagt om liturgiforlaget. Selv savnet jeg i grunnen 1 Mos 2,18 som primært tekst. Men jeg synes det ellers er mye fint å si. Jeg skulle ønske vi kunne tatt inn den vakre Løgstrup-inspirerte samlingsbønnen som danskene har i sin liturgi, men jeg innser at det bryter med ønsket om ikke å gjøre noen strukturelle endringer i liturgien nå.

Med dette har jeg sagt noe om den nye liturgien og hvilke tekster man skal "grave fram" for å gi bibelsk legitimitet til dette liturgiske prosjektet, hvilket var et av spørsmålene du stilte i ditt forrige brev. Så skal jeg kort forsøke å gi respons på noen av de andre tingene du spør om.

Jeg synes du oppsummerer ting godt i det du skriver om at samtaletemaet vårt handler om en diskusjon mellom det vi må kunne gjenkjenne som moralske posisjoner, ikke en kamp mellom moral og umoral. Jeg har faktisk undret meg en del over dette at vi som kjemper for at *enda flere skal få gifte seg*, blir anklaget for å undergrave ekteskapet som institusjon. Det er jo faktisk slik at vi kjemper for trofasthet og forpliktelse, ikke for normoppløsning. Jeg er glad vi kan anerkjenne dette hos hverandre.

Når jeg kjemper for likekjønnes rett til å vies, er dette fordi jeg mener det at mennesker søker sammen er et uttrykk for en vilje til og et ønske om å gjøre det rette. Jeg opplever at erfaring og følelser og fornuft konvergerer i en progressiv posisjon. Da er det vanskelig å insistere på at noe som har alle tegn på å være godt, skal være galt kun fordi det er *definert* slik, enten det nå er i Bibelen eller andre steder.

Og der åpner jeg døra på gløtt til et annet og veldig stort rom som du også så vidt titter inn i: Hvilke syn på Bibelen speiler egentlig disse forskjellene? Du viser til luthersk skriftforståelse. Nå

mener nok jeg at vi, som en del av reformasjonsjubileet, må ta opp *Sola Scriptura*-tematikken til debatt. Jeg tror rett og slett ikke at Bibelen er like klar og entydig som det man la til grunn på 1500-tallet. Fem nye århundrer med historisk-kritisk bibelforskning har vist oss dette; det synes jeg vi må være ærlige nok til å innrømme. Vi trenger å sortere og lese og veie argumenter – også bibelske – i et større rammeverk. Men når jeg har sagt dette, må jeg skynde meg å legge til at målet fortsatt må være å *tenke og argumentere bibelsk* også i postmoderne teologi. Vi må fortsatt søke å "snakke kristen dialekt". Og jeg tror at du og jeg, høykirkelige eller ikke, dersom vi fortsetter å snakke systematikk, vil finne at vi er enige om svært mye.

Så er du innom det som har med frivillighet og gjensidighet å gjøre. Som prest på Røros klarer jeg ikke dy meg for å spille inn et stykke litteratur her. I Johan Falkbergets *Den fjerde nattevakt* som foregår på tidlig 1800-tall, springer konfliktmotivet ut av et ulykkelig ekteskap. Presten Benjamin Sigismund vier Gunhild Bonde til David Finne selv om presten vet at hun sier "ja" med munnen men "nei" med hjertet, slik hennes onkel klokkeren Ol-Kanelesa forteller. Ekteskapet var nok gyldig. Men var det dermed godt?

Romanen er skrevet i 1923 og er nettopp en roman. Men den håndterer en problemstilling som i hvert fall Falkberget så for seg *kunne* forekommet, og den skildrer ei tid da maktforholdene mellom ektefolk var slik at det faktisk kunne skjedd – og nok også skjedde.

Også vi i vår tid skjeller mellom et ekteskaps ytre juridiske side og den indre motivasjonssida. Og den indre er ikke uvesentlig: Vi avviser for eksempel proformaekteskap som ikke egentlige ekteskap. Disse forholdene er med andre ord nokså komplekse.

Selv mener jeg nok at dette tilsier en viss dose ydmykhet for om vi har funnet fram til "den rette ekteskapsforståelsen" noen av oss. Ekteskapet er en borgerlig ordning, og som sådan et famlende forsøk på å finne en vei i en mangfoldig og kompleks verden.

Med vennlig hilsen
Harald Hauge

MÅNEDENS SALME JULI 2016

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE
ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

SE, NU STIGER SOLEN AV HAVETS SKJØD (N13 798)

T: JAKOB KNUDSEN 1891 M: OLUF RING 1915

Noen salmer trenger tid for å bli sunget inn. Det gjelder blant annet nummer 784 i Norsk salmebok 1985. Det har undret oss at ikke flere menigheter har tatt i bruk denne vakre morgensalmen. Heldigvis kom den med også i Norsk salmebok 2013 – og nå i fornyet utgave, i og med at også det fjerde verset fra den danske originalen er et tatt med:

*O, at jeg tør favne deg, skjære dag,
kalle deg med navne, min sjels behag,
alle gode navne, som best jeg vet:
Moder, søster, elskte: Min kjærlighet.*

En kan undre seg over hvorfor akkurat dette verset ble utelatt i den forrige salmeboken. Ble det litt for klamt for salmebokkomiteen den gang med oppramsingen av alle de vakre ordene: *Moder, søster, elskte: Min kjærlighet?* Akkurat dette verset er kanskje det vakreste i hele salmen. Det handler om å ta imot den nye dagen som en vakker og dyrebar gave. Så god er morgenstunden at salmedikteren finner frem de aller beste navn han vet, for å beskrive sin takknemlighet til Skaperen som lar ham få "favne" enda en ny dag.

Jakob Knudsen (1858-1917) var dansk grundtvigsk valgmenighetsprest på slutten av 1800-tallet. Fra sitt hjem i Mellerup på Jylland kunne han se soloppgangen og bølgene, hvor Randers fjord munner ut i Kattegat. Og her skrev han sin "solsang". Selv kalte han ikke denne morgensang en salme, men den ble tatt inn i Den danske salmebok i 1953 og er siden blitt folkeei i Danmark, som både morgensang, bryllupssalme og begravelsessalme.

Sangen innledes med et fødselsbilde. Solen stiger opp av "havets skjød", og "lyset lander på verdens kyst". De mange naturbildene og begeistringene over alt det skapte når sitt høydepunkt

med en kjærlighetserklæring til dagen og livet – "tross synd og død" (v 2). Dikteren kjenner til "mørkhet" og "sjele-ve", men nettopp i morgenstundens lys kjenner han på befrielsen fra det onde og tryggheten ved å be: "Din vilje skjel!" (v 3)

I det femte verset reflekterer dikteren over lysets og livets opphav. Han ser "lysvell bakved lysvell i himlen inn" og opplever morgensvind som et pust fra Skaperen, "som åndet av lyset ut". Mens det er mennesket som ånder inn "luften i fulle drag" i vers to, er det nå Gud Skaperen som fullender skapelsen av den nye dag. Dette gir assosiasjoner til 1 Mos 2,7: *Og Herren Gud formet mannen av jord fra marken og blåste livspust inn i hans nese, så mannen ble til en levende skapning.*

I fortrøstning til livets Gud, går det an også å møte døden (v 6). I sluttverset utvides perspektivet fra den enkeltes tilværelse til å omfatte hele frelseshistorien fra skapelsen til fullendelsen, når Gud lar "alle dødens skygger for evig fly". I vers 1 lander lyset på verdens kyst; i vers 7 står lyset stille på lives kyst på oppstandelsens morgen.

Oluf Rings melodi beskriver bevegelsene i teksten. I første linje begynner det dypt nede. Det reiser seg høyere opp i andre linje, og når klimaks med topptonen i tredje linje. Deretter bøyer melodien seg dypt ned igjen til sitt utgangspunkt. Utropene i de forskjellige versenes tredje linjer er som melodiske trompetstøt: "Hvilken salig jubel", "at all mørkhet sviner", "alle gode navne", "livets Gud meg skjærmer", "å for seiersjubel". Dette gir salmen en hel særegen livskraft.

Hør Grong Blandakor + Melhus revylag synge salmen på NRK/TV- sendingen "Salmeboka minutt for minutt".

FRA BOKFRONTEN

JANICE MCRANDAL (RED.): SARAH COAKLEY AND THE FUTURE OF SYSTEMATIC THEOLOGY

FORTRESS PRESS 2016. 256 SIDER

ISBN: 9781506410722

Også i Norge begynner den anglikanske teologen og presten Sarah Coakley (født 1951) å bli oppdaget av stadig flere. Det er fortjent, men for mange kan det likevel være ganske krevende å komme på innsiden av hennes teologiske univers. I forordet første bind av sin systematiske teologi, *God, Sexuality and the Self: An Essay 'On the Trinity'* (Cambridge University Press 2013) skriver hun at boken ikke er skrevet for fagteologer, men for den generelt interesserte leser. Det er nok intensjonen, men samtidig er det liten tvil om at hun krever mye av leserne sine.

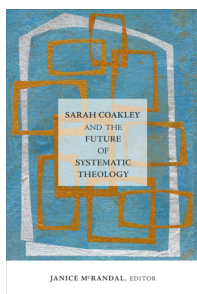
Sett på denne bakgrunnen var det med en viss forventning jeg gikk i gang med artiklene i boken "Sarah Coakley and the Future of Systematic Theology", men etter hvert måtte jeg konstatere at de bare i liten grad hjalp meg med å trenge lengre inn i Sarah Coakleys teologiske univers. Til det ble essayene for mye av spesialistens forskning på å godtgjøre sin egen teologiske posisjon

vis-a-vis en annen teolog, i dette tilfellet Sarah Coakley.

Teologien må preges av innsikten om at all teologi er *in via* – underveis, hevder Coakley. Dessuten må den være forankret i en kristen praksis. Systematisk teologi mener Coakley i for liten grad har vært preget av en hjertets teologi, en kontemplativ erfaring eller praksis. Systematisk teologi er for mange teologer blitt en ren akademisk øvelse, hevder hun. Men om denne praksisorienterte tilnærmingen ligger i bunn, forhindrer det likevel ikke Coakley fra å benytte seg av en rekke forskjellige disipliner for å utfolde sin visjon av hvordan en systematisk teologi kan utvikles. Sosiologi, antropologi, kjønnsforskning, evolusjonær biologi, patristikk, medisin, religionsfilosofi, spiritualitet og liturgiske studier er noen av de forskjellige områdene hun står i dialog med. Nødvendigheten av denne dialogen ligger i selve hennes forståelse av en teologisk visjon hvor hun opererer med begrepet *théologie totale* – er som navnet sier en total teologi som har totaliteten eller helheten for øye og følgelig ikke lar noe unnsnippe teologens eller teologiens blikk.

At Sarah Coakley synes å turnere så vidt mange forskjellige disipliner, gjør at hennes systematiske teologi blir ganske så særpreget. Hennes målsetting er intet mindre enn å bidra til en fornyelse av den systematiske teologien. Det er ingen tvil om at hennes tilnærming er både omdiskutert og omstridt, samtidig som mangt tyder på at hun er en teolog som det er vanskelig å komme utenom i den videre samtalen om hva som er den systematiske teologiens utfordringer.

Boken er ment som et innspill i denne sam-

talen. Hennes samtalepartnere i denne boken er hentet fra henholdsvis Australia (6) og USA (4). Slike artikkelsamlinger står ofte i fare for å ende opp som prosjekter for den spesielt interesserte. Denne samlingen er ikke noe unntak, dessverre. Ikke minst kommer svakheten til syne fordi bidragsytternes forskjellige innspill ikke synes å forholde seg til hverandre annet på annet vis enn ved at Sarah Coakleys teologi drøftes og belyses.

Hennes teologiske produksjon er så omfangsrik at et slikt ”tematisk frislipp” fører til at det blir vanskelig med et samlende fokus.

Men det at den overhodet er utgitt sier sitt om at Sarah Coakley er en teologi som en må gjøre regning med i samtalen om den systematiske teologiens framtid.

*Morten Erik Stensberg
Teolog*

luther

Kari Fure **FLUKTEN FRA SYRIA OG IRAK**

199,-

Flere millioner mennesker flykter fra sine hjemland i Midtøsten. Blant disse er det mange kristne. De drives vekk fra områdene der den kristne kirke først etablerte seg. Slik kuttes kirkens røtter.

I *Flukten fra Syria og Irak* forteller Kari Fure om møter med mennesker som står midt i dramaet. Hun har snakket med flyktninger og kirkeledere, politikere og personer som risikerer livet for å hjelpe – og orientalske kristne som starter et nytt liv i Tyskland, Sverige og Norge.

Fure setter enkeltskjebnene inn i en politisk og historisk sammenheng. Hun drar linjene til folkemordet i Tyrkia for hundre år siden, og spør hvorfor de religiøse motsetningene i Syria og Irak ble så dype. Fure har også møtt folk som drømmer om trygghet i en selvstyrt provins for kristne og andre minoriteter på Ninive-sletta i Nord-Irak.

Les den spennende historien!

www.lutherforlag.no

SØNDAGSTEKSTEN

TORBJØRN HOLT - PER KRISTIAN H. SÆTRE - SJUR ISAKSEN - EGIL MORLAND - INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD

11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - 12. SUNDAG I TREEININGSTIDA
13. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - VINGARDSSUNDAGEN / 14. SUNDAG I TREEININGSTIDA
15 SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

31. JULI 2016

Prekentekest: Joh 8, 31–36

Lesetekster: 1 Mos 21,9–13 / Rom 8,1–4.14–18

Liturgisk farge: Grønn

FRIHET OG SANNHET

De jesustroende jødene i teksten assosierer frihet med fravær av slaveri. De identifiserer seg med en stolt jødisk historie, en ætt som går helt tilbake til Abraham. Stoltheten over slektsammenhengen og historien dirrer i denne teksten. Det er verd å stoppe opp et øyeblikk og reflektere over begrepsparet frihet/slaveri før vi ser nærmere på det Jesus sier om sannheten.

Det er ganske lenge siden vi har hatt direkte slaveri her i vår verdensdel. Derimot har vi europeere historisk sett profitert enormt på slavehandelen, og gjennom generasjoner av kolonisering har vi bidratt direkte til undertrykkelse, ufrihet, destabilisering og politisk uro. Vi har påført resten av verden sosiale og økonomiske hierarkier hvor vi systematisk har plassert oss selv

øverst. Hvite vestlige, eller våre etterkommere, befinner seg øverst i svært mange av verdens pyramider.

Jeg tilbragte noen uker i Mexico på forsommern, og lærte mye om hvordan en liten europeisk invasjonshær ved hjelp av overlegne våpen, slu dyktighet, betydelig flaks og usynlig assistanse fra vestlige sykdommer som rammet de erobrede, men ikke erobrerne overtok et enormt imperium. Erobrernes imperiebygging gjorde alle lokale – fra aristokrater til bønder – til den nye underklassen. Slik sett er det vi hvite europeere som naturlig bør identifiseres med tekstens selsikre jøder: "Vi er Abrahams ætt og har aldri vært slaver for noen. Hvordan kan du da si at vi skal bli fri?" Vi har sjelden vært slaver for noen, men andre har vært slaver for oss.

Vi kan ikke snakke om slaveri, eller mangel på det, bare i åndelig og overført betydning. I lange perioder av den kristne historie har teologer og kirkeledere ufarliggjort et radikalt kristent budskap ved å åndeliggjøre det. Derfor betyr frihet også at vi skal arbeide for at ufrie blir frie, at mennesker settes fri fra gamle og nye former for slaveri. Erkebiskop Tutu ble en gang utfordret på at han ikke burde blande politikk og religion. Politiske makthavere sier ofte slike ting hvis de ikke ønsker ubehagelig innblanding i politikken. Tutu svarte at han lurte på hvilken bibel de leste hvis de mener at politikk og religion ikke henger sammen.

Det er helt naturlig å operere med slaveri som frihetens motsats, slik jødene gjør det i teksten. Det er i mange sammenhenger rimelig, og det er også i forhold til mange av Bibelens tekster også riktig. Men i denne teksten er det altså et annet tyngdepunkt og andre ting som settes opp mot hverandre.

Det å kjenne sannheten er det som gjør fri. Den som blir i Jesu ord, er den som lærer sannheten å kjenne.

Mange forstår dette som troskap mot en kodifisert lære. Hvis du lærer riktig, er du sann; lærer du feil, er du usann. Det er ikke nødvendigvis feil, men det er ikke dette som er tekstens tyngdepunkt. Sannhet er ikke et abstrakt begrep når det brukes av Jesus i Johannesevangeliet. Det dreier seg først og fremst om den personifiserte sannheten som er Jesus selv: ”Jeg er veien, sannheten og livet.” Den som lærer Sannheten å kjenne, blir fri. Noe av det som gjør mennesker ufri, er å være bundet i synd. Synd dreier seg selv sagt ikke bare om noen selekterte områder i livet, som kirken og media har særlig forkjærlighet for. Synd er hele det brede spekteret av handlinger og holdninger som bryter med Guds vilje og holder mennesker nede i ufrihet. Du kan være fange under egen synd, og du kan bli ufrivillig fange av andres synder hvis du for eksempel blir gjort til slave.

Teksten toner ut i motsetningen mellom å være slave i et hus og sønn i et hus. Å leve under synden, er å leve i slavekår. Jesus vil sette oss fri fra alt dette som binder oss i ufrihet og slaveri, fysisk og åndelig. De som lærer Sønnen å kjenne, blir selv sønner og døtre i faderhuset, og er ikke lenger slaver og tjenere.

Ofte slår vi mennesker oss til ro med alt for lite. ”We are much too easily pleased,” som C.S. Lewis sier i en sammenheng. Gud gir oss ikke bare en akseptabel ansettelseskontrakt. Han gjør oss til sine barn, gir oss del i arven og gir oss fast bosted i hans boliger nå og til evig tid. Intet mindre.

TORBJØRN HOLT
SJØMANNSPREST I LONDON
THO@SJØMANNSKIRKEN.NO

12. SUNDAG I TREEININGSTIDA

7. AUGUST 2016

Preiketekst: Joh 4,27–30.39–43

Lesetekstar: 4 Mos 13,17–27 / Rom 1,16–17

Forteljingstekst: Joh 6,1–15

Liturgisk farge: Grøn

Endeleg. Etter at tekstboka forlét Jesus og kvinna ved brønnen i fjor vinter (3. sundag i openberingstida i andre rekkja), kjem me til slutten av forteljinga. Delinga av denne forteljinga har sin eigen logikk. Ved å slutte med vers 26 legg ein hovudvekta på at Jesus openberrar seg sjølv og kven han er. ”Det er eg, eg som taler med deg,” vert dramatisk høgdepunkt og avslutning. Ei slik lesing høver seg i openberingstida. No, når me les slutten, vert vekta lagt på det som skjer etter denne openberinga, og følgjene av dette møtet med Jesus. Slutten er plassert i ein del av året der tekstane handlar om kristen teneste. Både tekstutsnitt og kyrkjeårssamanheng framhevar denne kvinna som den fyrste evangelisten til heidningane.

Det er sjeldan tekstboka gjev predikanten så tydelege føringar for kva ein skal leggje vekt på i ein tekst. Utsnittet er ganske hardhendt; det er fire pluss fire vers som er teke ut av ei kompleks forteljing som fyller nesten eit heilt kapittel. Ein kan velje å irritere seg over å verte styrt på denne måten, eller så kan ein sjå det som reine gåvepakken. For sjølv om det er ei vakker forteljing med mange flotte poeng og perspektiv som mange er glade i, er det ikkje til å kome forbi at teksten i seg sjølv er så kompleks, med så mange framande omgrep og lag med johanneisk ironi, at ein risikerer at sjølv velviljuge tilhøyrarar ramlar av før ein har kome halvveges i tekstlesinga, og at preika aldri heilt greier å fange dei inn att, same kor mykje predikanten har på

hjartet. Evangelieteksten oppfordrar til å for samanhengen sin del lage ei enkel attforteljing av fyrste delen av forteljinga, men gjev fridomen til å gjere ei slik attforteljing knapp og poengtert, og så kan ein late Garisim og Jerusalem og levande og ikkje-levande vatn vere tema ein annan gong.

KVEN ER DENNE KVINNA?

Det ein derimot ikkje kjem unna, er å ta stilling til kven denne kvinna er. Tradisjonell protestantisk lesing av forteljinga har vore skjematisk. Ho lever eit syndig liv, vedkjenner seg syndene sine og angrar i møte med Jesus, vender om og byrjar eit liv i teneste for Gud, som ein annan modellutheranar. Spørsmålet er om premissa for ei slik lesing held i møte med teksten.

For det fyrste manglar det ein absolusjon eller ei oppmoding om å ikkje synde meir i teksten. Kvinna som vart teken i ekteskapsbrot i Johannes 8, får ei slik oppmoding. I forteljinga om den sjuke ved Betesda i Johannes 5 er det faktisk slik at oppmodinga frå Jesus, etter at den sjuke har vorte lækt, fører til at han går ut og vitnar om Jesus. Slike element manglar heilt i denne forteljinga; ein finn ikkje eingong ordet ”synd”. For det andre er det ein annan tekst i Johannes som derimot har fellestrekk med denne, og det er kallet til Natanael i 1,45–51. Der er det Jesu førehandskunnskap om Natanael, både det rosande ”der er ein sann israelitt, ein utan svik” og det meir banale ”eg såg deg der du satt under fikentreet”, som overtyder den skeptiske Natanael om at Jesus er ”Guds son og Israels konge”, 1,49. Ein parallell samanheng mellom Jesu førehandskunnskap og ei vedkjenning av kven Jesus er, rett nok noko forsiktigare formulert, finn ein i denne forteljinga. Det kan tyde på at det er viktigare for gangen i forteljinga at Jesus kjenner denne kvinna, enn akkurat kva han veit.

Samstundes gjev innhaldet i det han veit større djupner til forteljinga. ”Du har hatt fem menn, og han du no har, er ikkje din mann,” seier Jesus til henne (4,17). Sjølv om det kan synast slik for ein moderne lesar, ligg det ikkje nødvendigvis ein moralsk dom i dette. Kvinner hadde ikkje sjølvstendig rett til skilsmål, og ektemannens familie

kunne krevje medgift ved ekteskapsinngåing. Ein serie på fem skilsmål høyrer reint økonomisk usannsynleg ut. Det kan tenkjast at det her er tale om leviratekteskap, som med Tamar i 1 Mos 38, der denne kvinna har måtta gifte seg med bror etter bror og vorte enkje kvar gong; det kan hende ho har vorte enkje og har måtta finne seg ein ny mann for å forsørge seg sjølv og eventuelle born. Til sist har ho kome saman med ein mann og ikkje hatt medgift, og han lever med henne utan å gje henne rettane som følgde med ekteskapet. Det var ikkje heilt uvanleg. I alle tilfelle er dette forhold som understrekar at denne kvinna fyrst og fremst er utsett og marginalisert. Før ein går i gang med preika er ein nøydd til å stille spørsmålet til både teksten og seg sjølv: Er det Jesus har sett, nauda hennar og ikkje synda hennar? Er dette ei Hagar i NT, som prisar og vitnar om ein Gud som ser?

TRU OG TENESTE

Om dette er ei rimeleg lesing av forteljinga om kvinna ved brønnen, er det vanskeleg ikkje å tenkje på at grunntydinga til ordgruppa for ”å tru” er ”å ha tillit til”. Det at Jesus ser kvinna og kjenner henne, og kjenner også det ho ikkje har sagt, er grunnen til at ho stoler på han, sjølv om ho i starten av samtalen hadde ein sunn skepsis til denne jøden som oppførte seg så rart. Og når dei andre i byen også møter Jesus, får dei også tillit til han. Dette møtet er viktigare og går djupare enn det etniske skiljet mellom dei. I så måte gjev det god meining å lese Rom 1,16–17 som lesetekst denne dagen. Dei møter Jesus og oppdagar noko nytt og godt, og slik sett er det freistande å lese teksten frå 4 Mos om speidarane som utforskar det lova landet, som ein allegori over møtet med Jesus. Også samaritanane gjekk inn i ukjent land, og der opplevde dei at Herren er god.

Kanskje vert ordet ”nåde” ein nøkkel til preika denne dagen likevel, sjølv om ein ikkje les evangelieteksten som ein tekst om syndstilgjeving. Då vert det ”nåde” i breiare forstand, som å verte møtt, tolt og akseptert. Det treng me, og det lengtar me etter, slik både Jesus og kvinna lengta etter vatn for å stille tyrsten. Og, for å

halde seg i kyrkjearssamanhengen: Ein Gud som møter oss med nåde, er det verd å fortelje om. Det er jo det også læresveinane vert utfordra til å gjere i v 31–38, versa som er klipte ut av evangelieteksten, men som ligg der likevel. Det er jo difor me går på preikestolen.

Samstundes ligg det ei utfordring denne teksten. Det vakraste som skjer i denne teksten, er jo at dei andre samaritanane i byen lyttar til det denne kvinna har å fortelje. Om ein forstår lagnaden hennar slik eller sånn, så hadde ho garantert ikkje særleg høg status. Likevel vert ho lytta til. Og det vert skapt eit nytt fellesskap der ho òg høyrer til. Spørsmålet me må stille, er kor nådige me er mot kvarandre, når me veit at kvinna ved brønnen ikkje er den einaste som ber på slikt som ikkje vert snakka om. Den samtalen høyrer heime ved inngangen til eit nytt semester.

PER KRISTIAN H. SÆTRE
KAPELLAN I JAR KYRKJELYD I BÆRUM
KAPELLAN@JAR-MENIGHET.NO

13. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

14. AUGUST 2016

Prekentekest: Joh 15,13–17

Lesetekster: 2 Mos 18,13–24 / Apg 6,1–7

Liturgisk farge: Grønn

EN VENNEFORESPØRSEL

De sosiale medier i sin alminnelighet og Facebook spesielt har satt sitt preg på vennebegrepet. Å få en venneforespørsel i 2016 betyr ikke det samme som det gjorde i 1980. Å bli venn på Facebook betyr å bli innlemmet i et fellesskap der du selv kan variere graden av engasjement og forpliktelse, men hvor du likevel blir regnet som venn - helt til du eventuelt blir slettet. Mange yrkesutøvere vil reservere seg mot å inngå i et slikt vennsamfunn med mennesker de har en profesjonell hjelperrolle eller lederrolle overfor. Men kan vi likevel være venner?

Jesus gjør en tydelig vending når han definerer sitt forhold til disiplene i Joh 15. Han vil ikke lenger beskrive sitt forhold til disiplene primært som et forhold mellom en herre og hans tjenere. I stedet kaller han disiplene for venner. Men når Jesus benevner disiplene som venner, gjør han ingen ytterligere utvelgelse i tillegg til den som allerede er gjort. Alle hans etterfølgere er samtidig hans venner. Dette vennskapet har sitt fundament i den frie utvekslingen som finner sted mellom dem. Jesus har delt alt med dem; han er i ferd med å gi sitt liv for dem. De får dele alt med ham i et gjensidig livsfellesskap. Det betyr at han innvier dem i sitt eget univers på en ny og spesiell måte; han gjør seg mer gjennomsiktig og sårbar enn en herre noen gang ville gjort. Denne uforbeholdne hengivelsen hører Jesus til. Jeg håper jeg slipper å gi mitt liv for vennene mine. Jeg vil heller ikke eksponere all min sårbarhet i ethvert vennsforhold.

Jeg er ikke og skal heller ikke være som Jesus. Men jeg vil ha Jesus som venn. Det var han som sendte den første venneforespørselen; det var han som utvalgte meg. Jeg ønsker for meg selv at jeg aldri skal slette ham. Viktigst er det at han har lovt ikke å slette meg.

LIKEVERDIGHET OG ASYMMETRI

Jesu fulle og hele menneskelighet gjør ham på sett og vis likeverdig med oss, så rart det enn kan høres ut. Likevel er det ikke et helt vanlig kompisforhold Jesus beskriver. Hvordan hadde det tatt seg ut om jeg sa til min beste kamerat at han kunne være min venn så lenge han gjorde det jeg befalte ham? At Jesus er min venn betyr neppe at forholdet mellom oss er symmetrisk i ett og alt. Slik er det heller ikke når jeg går til min lege, som jeg for øvrig betrakter som en venn, eller når noen kommer til meg som prest. Vi inngår i forhold som både er likeverdige og samtidig asymmetriske. Men asymmetri i en profesjonell relasjon utelukker ikke gjensidighet eller ulike grader av vennskap.

Enten jeg sitter ved sykesengen til en døende 90-åring eller snakker med en fortvilet konfirmant, så er vi *likeverdige* samtalepartnere. Enten min venn er psykoterapeut eller ikke har fullført grunnskolen, så er vi likeverdige. Likeverdighet har i denne sammenheng ikke med følelser å gjøre, men snarere med menneskesyn å gjøre. Det er en øvelse i kristent menneskesyn å betrakte et hvert menneske som likeverdig med en selv, verken mer eller mindre. Siden Gud ikke graderer menneskeverd, blir det også vår oppgave å unngå å gjøre det. Verken alder, erfaring, kompetanse eller moral gir oss grunnleggende verdi. Det å være skapt og elsket av Gud gir oss verdi. Og den verdien er likt fordelt.

VELGE ELLER BLI VALGT

Det blir betraktet som voksent å ta sine egne valg. Da får man på den ene siden bestemme, men man blir på den andre siden også holdt ansvarlig. Noen av oss er vokst opp med gymtimer der lagene ble satt sammen ved at elevene ble valgt etter tur av to kapteiner. Det var himmelvid forskjell mellom de to posisjonene: Enten å skulle

velge eller å skulle bli/ikke bli valgt. I dag legger kulturen avgjørende vekt på menneskets autonomi. Det vil si at både muligheten til og retten til å ta egne valg holdes høyt. Slik liker vi å tenke at vi velger både ektefelle, karriere og livssyn. Men er det så enkelt? Sannsynligvis ikke. Det er alltid et komplisert samspill mellom autonomi, ytre omstendigheter og andres ønsker, som bidrar til å finne retning for livet og troen.

I Guds rike blir vi valgt mer enn vi velger. Hele Guds skaperverk er utvalgt i kjærlighet. Vi blir valgt av Gud i dåpen. Og det er ikke tilfeldig at biskopens utsendelse i slutten av hver ordinasjonsgudstjeneste låner ordene fra vår prekenetekst: Jesus sier: *Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere og satt dere til å gå ut og bære frukt, en frukt som varer* (v 16). Det er en stor avlastning å bli valgt, av Gud og kirken. Det plasserer ansvaret hos Gud og løfter en byrde fra meg.

NOEN ORD I TEKSTEN

V 13: Gir sitt liv – *tæn psykjen avtou thæ*. Her bruker evangelisten en aoristform av det anvendelige verbet *tithami*, som har en rekke ulike betydninger. *Legge fra seg* eller *gi avkall på* ligger nærmest i vår tekst. Det kan gi anledning til å gjennomtenke på hvilken måte eller i hvilken grad Jesus døde frivillig. Kjærligheten kjenne-tegnes ved en frivillighet i selvpoppgivelsen, ifølge vers 13.

V 15: Tjener – *doulos*. Dette ordet har fått flere ulike oversettelser i Bibelen 2011. Det er *slave* som er den egentlige betydningen, mens oversettelsen *tjener* er mest brukt hos oss. Det kan det være flere grunner til, ikke minst har det vært nødvendig fordi slave gir for tette assosiasjoner til det amerikanske slaveriet og den umenneskelighet som dette bygde på. Ordet brukes ofte opp mot en kontrast: slave/tjener – Herre, slave/tjener – fri mann, slave/tjener – venn.

V 15: Venn – *filos*. Det finnes eksempler på at Israels konger hadde enkelte tjenere som også var deres venner (1 Kong 4,5 og 2 Sam 15,37) Men når Jesus benevner disiplene som venner, gjør han ingen ytterligere utvelgelse i tillegg til den som allerede er gjort. Alle hans etterfølgere er samtidig hans venner. Dette vennskapet har sitt

fundament i den frie utvekslingen som finner sted mellom dem, Jesus har delt alt med dem, de får dele alt med ham i et gjensidig livsfelleskap. Selve ordet *filos*, kjenner vi igjen i en rekke vanlige ord som filolog (venn av ordene), filosof (venn av visdommen) og filantrop (venn av menneskene).

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
FØRSTELEKTOR, MF
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

VINGARDSSUNDAGEN / 14. SUNDAG I TREEININGSTIDA

21. AUGUST 2016

Preiketekst: Matt 19,27–30

Lesetekstar: Jer 9,23–24 / Fil 3,7–14

Forteljartekst: Matt 20,1–16

Liturgisk farge: Grøn

TIL DAGEN

Vingardssundagen er som kjent flytta frå sin "naturlege" plass etter sámannssundagen til sin "naturlege" plass som motivasjonstekst før eit nytt arbeidsår i kyrkja og Guds rike. Avsnittet er ikkje fritt for utfordringar, og det undrar meg ikkje om mange denne dagen er freista til å hoppa over til Matt 20, den sikre og trygge teksten. Men det er det ingen grunn til! Når vi ein sjeldan gong får høve til å bryna oss på nye tekstar, bør vi nettopp gjere det, også når det

gjeld å sjå etter små eller store poeng i den greske teksten.

Vingardssundagen har, som Peters spørsmål, lett for å få ein lovisk profil, same kor sterkt vi formanar oss sjølve og andre om det motsette. Eit nytt semester tek til, eit nytt undervisnings- og skuleår. Kanskje er ikkje alle medarbeidarane like motiverte for ei ny økt? Kanskje heller ikkje han eller ho som skulle inspirera dei andre?

Så blir svaret "plikt", dette flotte ordet som oftare enn ikkje går saman med "motvillig". Men bodskapen er: Herren vil ikkje ha motvillige medarbeidarar – eit uttrykk som i seg sjølv er eit "contradiction of terms". Men han vil gjerne ha frivillige, dei som av ein fri vilje vel arbeidet i vingarden, tilsynelatande for ei lusa løn.

Det er ein god tanke å preika over desse tinga ved starten av eit nytt arbeidsår i kyrkja og i det "frivillige" arbeidet. Men altså: obs! obs! Preik ikkje med samanbitne tenner om at det er rein nåde å finna sin arbeidsteig i Guds rike.

TIL TEKSTEN

"Kva med oss? Vi har gått ifrå alt og følgd deg. Kva skal vi få?"

Konteksten er at det var ein som ikkje ville gå frå alt for å følgja Jesus. Den rike unge mannen (v 16–22) hadde for mykje å tapa – og han tapte kanskje alt? Peters spørsmål må forståast på den bakgrunnen: – Men vi då? Kva med oss?

Ja, det er ein skilnad på desse to. Men lat oss ikkje bagatellisera Peters spørsmål, eller framstilla det som om han ikkje hadde så mykje å tapa. Éin ting var det daglege arbeidet på sjøen, eit arbeid frå hand til munn. Ein annan var risikoen for tap av ære og namn i teneste for eit høgrisiko-prosjekt, Jesus frå Nasaret. Jo, spørsmålet er ikkje heilt urimeleg. Det meinte heller ikkje Jesus som gav ein høgst plausibel lovnad om løn i himmelen – slikt som vi kan spøka med, men som Jesus tek på alvor: "... då skal de òg, som har følgd meg, sitja på tolv troner og dømme ..."

Like fullt er det eit overraskande svar. For i kapitlet etterpå finn vi ein liknande tematikk. Men der er problemstillinga annleis, og dermed vert også svaret totalt annleis. Mora til Sebedeus-sønene vil ha reservert plass for dei på æres-

tribuna i Jesu rike. Dei andre sin negative reaksjon skuldast ikkje spørsmålet, men særbehandlinga. I den konteksten munnar Jesu svar annleis ut enn i vingardssundagens tekst. For no avslører Jesus at spørsmålet er stilt på verdslege premisser. Og han formulerer setninga som seinare har gått inn i all kristeleg leiarutdanning: "Slik skal det ikkje vera mellom dykk!" Eller sagt med Trygve Bergens store avhandling om læraryrket: "Tjener, aldri herre!"

Det kjem altså ikkje berre an på auga som ser, men på hjarta som spør: Kva med oss? I tråd med moderne teoriar om leiarskap kan vi seia at Peter og Sebedeus-sønene sine spørsmål reflekterer ein transaksjonstanke: Korleis er bytet mellom arbeid og løn? I det første tilfellet har svaret eit sterkt sjelesørgjerisk element i seg: Ver trygg! Du som for *mi skuld* har forlate alt, du skal få att i overflod. Her er svaret knytt saman med det som er heile rasjonalet i den eigentlege vingardsteksten: Mange av ... dei siste skal bli dei første.

Dermed er også koplinga til nåden gjort.

I det andre tilfellet teiknar Jesus biletet av Guds rike ved eit bakvendtland: Den som vil sitja nær ved Meisteren, må både vera førebudd på store forsakingar, og – i tråd med det som vert kalla omsnuingsprinsippet i evangelia; jfr. borna (19,13) og arbeidarane (20,1ff) – han skal etter Herrens eige føredøme sjå at den som vil vera stor, skal vera dei andre sin tenar. Men då er han også så nær at Jesu tanke, visjon og misjon har flytta inn i læresveinen sitt hovud og hjarta. Jesu leiarskap er transformert inn i oss. Spørsmålet vert då ikkje: Kva er løna, men: Kva meir kan eg gjera for å realisera målet? Vær så god: Her er semesterplanen!

TIL PREIKA

Eg trur mange treng at predikanten går nokre steg med deira blanda kjensler framfor det altfor kjende "maset" om at dei må finna sin plass i vingarden. Kanskje predikanten kan få utløp for litt morbid omvendt psykologi ved å starta med å seia at Jesus ikkje er avhengig av oss for å nå sine mål. Så slapp av! Sit først stille så lenge at du oppdagar at *du* er avhengig av han! Du skal ikkje berre få *arbeida* på frelsa med stort alvor og vilje-

styrke (Fil 2, 12); du skal få *kvila* i nåden (Matt 11, 28). For nåde er kvile.

I vers 29 vert dei offer Jesu læresveinar har gitt for å følgja han, rekna opp. Her vert ikkje dei sterke orda om å hata (det gode) og elska (det beste) – jfr. Matt 6,24, - brukt. Men som der må vi også her forstå at det ikkje gjeld å ta avstand frå noko ("forlata"), men om å gje alt den rette prioritet.

Til dei siste orda i teksten vår, at dei siste skal bli dei første, vil eg også senda ut ei innbyding. Eg oppfattar ikkje Jesu ord som ei naturlov, men som ei åndeleg lov om kor paradoksalt det er når dei som tilsynelatande var langt borte, lettast får auga opp for at invitasjonen vert gitt utan atterhald! Orda er heller ikkje å forstå som eit kyrkjepolitisk prinsipp om å vera ute i siste liten. Men Jesu ord seier her indirekte det som er sagt eksplisitt i kapitlet etter: Etter den ellefte timen kjem det ein tolvte (jfr. Luk 14,24). Då er det for seint. Men då tek festen til.

SKISSE TIL EIN PREIKEDISPOSISJON

1. Kva med oss? Kven tenkjer på oss?
2. Han elska først – (1 Joh 4).
3. Vi elsker fordi han elska. Vi tener fordi han var vår lidande tenar.

EGIL MORLAND
FØRSTEAMANUENSIS,
NLA HØGSKOLEN, BERGEN
EGIL.MORLAND@NLA.NO

15. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

28. AUGUST 2016

Prekentekest: Joh 15,9-12

Lesetekster: Rut 1,7-11.16-19a / 1 Kor 13,7-13

Liturgisk farge: Grønn

LESETEKSTENE:

Ruts bok er en vakker kjærlighetsfortelling i Det gamle testamente – ikke bare kjærligheten mellom de to som var gift fram til døden skilte dem ad, men også varmen og omsorgen mellom enke og svigermor – to kvinner som behøver hverandre, trofasthet over generasjoner.

1 Kor 13 er kjærlighetens høysang i Det nye testamente. De slitesterke ordene som har talt til generasjoner av mennesker, står i Bibelen mellom kapitlet om nådegavene og rettleiding om gudstjenesten. De versene fra 1 Kor 13 som er med i dagens lesetekst, sier noe om livet her og nå, men har samtidig et blikk framover. Noe vet vi, og ser vi her og nå, men en dag skal vi se den store sammenheng; da skal vår glede bli fullkommen, og vi skal møte Gud ansikt til ansikt.

PREKENMOMENT:

"Bli i min kjærlighet!" Et aktivt valg

Det er lett å tolke ordene "Bli i min kjærlighet" som en passiv setning. "Bli i ..." – som om det bare er å holde ut, bli værende. Men det er ikke noe passivt i å bli værende i Jesu kjærlighet. Det er et aktivt valg, hver dag. Det er å velge den kjærligheten som yter noe, ikke den kjærligheten jeg selv vinner på. Å bli i Guds kjærlighet er et aktivt valg.

Det er sagt og skrevet mye om den tiden vi lever i – vår digitale tid, vår hverdag med sosiale medier som gjør oss synlige og tilgjengelige hele tiden, og som også gir oss feedback, med en gang.

Den kjærligheten Jesus underviser om, den

kjærligheten som ofrer seg, er ikke en kjærlighet vi viser fram et bilde på for å få mange likes.

Det er den kjærligheten som gjøres uten de store ordene, men som syns så tydelig i handling.

Det er tradisjoner mange steder å dele ut konfirmantenes navn til faste kirkegjengere og gi dem utfordringen: "Be for ham/henne dette året!" Ett år, på konfirmasjonssøndagen, kom en mor bort til meg og spurte "Hvem er NN?" Jeg pekte ham ut blant gudstjenstedeltakerne og spurte henne hvorfor hun lurte på det. "Vi har fått et kort der det står at han har bedt for min sønn (konfirmanten) hver dag dette året. Vi må bare takke ham."

Og tilbake sto jeg og hadde lært noe om den kjærligheten som ikke skryter og ikke er hovmodig.

"Hold Guds bud"

– en konfirmants evangelium

Hvorfor denne sammenblanding mellom kjærlighet og bud? Det beste eksempelet jeg kan komme på, er fra en konfirmantleir i fjor sommer. De fleste ungdommene hadde en fantastisk uke i skjærgården utenfor Göteborg. Det var sol, sommer, seiling, fotball, forkynnelse, mat, musikk, dans, sovesal og sene kvelder. Men en ungdom hadde det veldig tøft. Det kan være den største utfordring i verden å våge å være på konfirmantleir. Vi lederne gjorde hva vi kunne, så smidig som mulig for å inkludere, lette på de utfordrende følelsene og gjøre dagene gjennomførbare. Men ingen av oss klarte det på samme måte som den konfirmantjenta som bare hadde kjærlighetens øyne, de som gjør seende. "Vil du sitte sammen med oss?" "Kom, bli med her" – den naturlige inkluderingen som en av jentene bare gjorde.

Det ble evangelium for meg. Kjærlighet har ikke så mye med de store ord å gjøre. Kjærlighet har veldig mye med praktisk handling, ord og blikk å gjøre. Det er summen av Guds bud.

"Fullkommen glede" – framtid og håp

Glede hører heldigvis livet til. Lykke, tilfredshet og gode opplevelser. Fullkommen glede? Ja, kanskje får vi små opplevelser av det også gjennom

livet, men den fullkomne gleden Jesus underviser om, den tror jeg vi har til gode – til en gang i framtiden, i Guds tid. Fullkommen glede må være der sorg, smerte, død og avstand er borte, der Gud rår, ikke de onde kreftene vi i dag kjenner igjen, både i oss selv og i andre.

Glimtvis får vi oppleve det her og nå. Jeg ser for meg at Ruts svigermor Noomi opplevde biter av fullkommen glede da hun forsto at svigerdatteren tenkte å bli der hun var. Å ikke bli forlatt – fullkommen glede.

”Elsk hverandre” – som et påbud?

Hvordan kan Jesus befale kjærlighet? Vet han ikke hvordan det virkelig er? Hvor mange mennesker har ikke forsøkt å tvinge fram kjærlighet? – enten hos seg selv for å ikke skuffe og såre den andre, eller hos andre for å unngå svik, nederlag og avslag. Men kjærlighet lar seg jo ikke tvinge

fram. Heldigvis har vi mer enn Jesu befaling å gå etter når det gjelder kjærlighet. Vi har mer enn hans ord; vi har hans handlinger, rikt dokumentert i det nye testamentet. Der viser Jesus oss den kjærligheten som er fra Gud, den som ikke har egen vinning for øyet, den kjærligheten som ofrer seg for andre.

Det er sagt at kjærlighet gjør blind, men det er vel forelskelsen som eventuelt kan gjøre oss blind for annet enn ”den ene” en kort stund. Kjærlighet gjør ikke blind; kjærlighet gjør seende, og kjærlighet gjør at man handler ut fra det man ser; jfr. jenta på konfirmantleiren.

INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD
PREST I TORSLANDA-BJÖRLANDA
MENIGHET I GÖTEBORG
INGVILD.FALLEGARD@GMAIL.COM

**Redaksjonen ønsker LKs lesere, skribenter
og annonsører en god sommer.
Første LK etter ferien utkommer 26. august.**

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, førstelektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Bokmeldingsansvarlig: Postdoktor Kristin Graff-Kallevåg. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 590,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 800,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>